

Лютий 2023

2. 02 – 160 років

Тимотей (Тимофій) Бордуляк (2 лютого 1863 – 16 жовтня 1936) – український письменник, священник УГКЦ, просвітянський та громадський діяч.

Народився Тимотей Гнатович 2 лютого 1863 року в селі Бордуляки Бродівського повіту (Королівство Галичини та Володимирії, Австрійська імперія, нині Бродівщина, Львівська область, Україна) у селянській родині.

Початкову освіту здобув у народній школі в селі Станіславчик, де вчився 6 років, при цьому щодня долав пішки 4 милі густим лісом.

Згодом вчився в єдиній на той час в Галичині Львівській українській гімназії (серед його вчителів був Григорій Цеглинський, Даміян Гладилевич). За спогадами о. Тимотея, навчався у Львівській духовній семінарії (за іншими даними, закінчив богословський факультет Львівського університету). Висвячений на священника, був ним, а також і вчителем у селах Західної України: Утіховичах Перемишлянського повіту, Заставцях – Підгаєцького, Городищі (на Зборівщині Тернопільської області), Великий Ходачків (у 1905–1936) (нині Козівщина Тернопільської області).

Брав активну участь в діяльності «Просвіти», громадському житті. Організував початкові школи з українською мовою навчання в селах Носівці та Городище. Мав великий авторитет серед простого народу та священства. Був обраний Ординаторським шкільним комісаром, містодеканом Козлівського деканату, радником Митрополичої Консисторії. Під час Голодомору 1932–1933 років на Сході України разом з Іванною Блажкевич організував збір збіжжя на допомогу голодуючим. Літературну працю розпочав у 1887 році, надрукувавши в журналі «Зоря» вірш «Русалка». Також перекладав українською мовою твори Гейне, Тургенєва, Достоевського тощо. Згодом виступив із власними новелами та оповіданнями. В 1899-му у Львові вийшла збірка оповідань письменника «Ближні». В 1903 році твори письменника друкувалися в часописах «Діло» (Львів), «Подільське слово» (Тернопіль), «Календар Просвіти», «Літературно-науковий вісник», «Товариш» (Чернівці). 1903 року у Києві видано книжку «Оповідання з галицького життя», в якій передруковано більшість творів першої збірки. Після того письменник опублікував у періодичних виданнях ще сім творів («Жура», «Передновок», «Прохор Чиж» та ін.). Збірки оповідань Т. Бордуляка виходили друком частіше на Сході України – у Києві, Полтаві, Харкові, Черкасах. 1953 року у Львові було видано збірку «Вибрані оповідання». 1958 року у видавництві «Художественная литература» вийшла збірка «Тимофей Бордуляк. Рассказы».

Творчість Тимотея Бордуляка сповнена гуманізму, любові та пошани до людей, у ній правдиво показано важкі умови життя сільської бідноти та високі моральні якості простих людей («Дай, боже, здоровля корові», «Мати», «Дід Макар»), еміграцію галицьких селян до Америки та поневіряння їх за океаном («Ось куди ми підемо, небого!», «Бузьки», «Іван Бразилієць»). Трагічні події 1-ї світової війни знайшли відображення в новелах «Татари» та «Батюшка Спирідіон».

Помер о. Тимотей 16 жовтня 1936 в селі Великий Ходачків на Тернопільщині. Похований у новозбудованому гробівці на цвинтарі в цьому селі.

3. 02 – 105 років

Любов Забашта (3 лютого 1918 – 21 липня 1990) – українська поетеса, драматург, прозаїк, член Спілки письменників СРСР, дружина А. С. Малишка.

Народилася Любов Василівна в Прилуках. Навчаючись у четвертому класі прилуцької школи № 4, почала писати вірші. 1935 року на обласній нараді молодих літераторів у Чернігові її поезію почув і похвалив Павло Тичина. Вперше вірші Любові Василівни були надруковані в газеті «Правда Прилуччини» в 1935 році.

Після закінчення школи Любов Василівна навчалася в Одеському водному інституті, який закінчила в 1940 році. Під час війни працювала інженером-конструктором на Рибінській судноверфі. Після війни, залишившись удовою з сином на руках, прийшла на київський завод «Ленінська кузня». «Без відриву від виробництва» закінчила мовно-літературний факультет педінституту імені Горького (нині Національний педагогічний університет імені Михайла Драгоманова). Далі – завідування відділом поезії журналу «Дніпро».

У грудні 1956 року вдруге вийшла заміж – за Андрія Малишка.

Творчий доробок Любові Забашти нараховує кілька поетичних збірок, книжок прози, пес і драматичних поем. Чимало віршів, покладених композиторами на музику, стали популярними піснями.

Авторка поетичних збірок: «Калиновий кетяг» (1956), «Квіт папороті» (1959), «Берег надії» (1974), «Київська гора» (1982), присвячених праці кораблебудівельників, хліборобів, захисникам Вітчизни.

Драматичні та ліро-епічні поеми: «Маруся Чурай (Дівчина з легенди)» (1968), «Роксолана (Дівчина з Рогатина)» (1971), «Леся Українка», (1973), «Софія

Київська», (1982) передають глибокий інтерес поетеси до української історії та культури.

У доробку Л. Забашти також роман «Там, за рікою, – молодість» (1970), художньо-документальна повість «Будинок мого дитинства» (1983), дитяча лірика. Її творчості властивий гуманізм, віра у самовідданість і доброту людини.

Тарасові Шевченку присвятила драматизовану поему «Тернова доля», поезії «Землі Бояне славний», «Міцні, як Шевченкове слово», «Шевченко й Олдрідж» (1961) та інші.

Мешкала в Києві в Будинку письменників «Роліт», на фасаді якого 12 березня 2003 року їй встановлено бронзову пам'ятну дошку (скульптор М. І. Білик). А в Прилуках – оригінальний пам'ятник.

Померла 21 липня 1990 року під час лікування в Хмільнику (не витримало серце). Похована в Києві на Байковому кладовищі поруч з Андрієм Малишком.

6. 02 – 65 років

Тамара Гнатович (6 лютого 1958 року) – тернопільська письменниця.

Тамара Михайлівна (Ткачук) народилася в с. Передмірка Кременецького (до 2020 – Лановецького) р-ну Тернопільської області

Працювала завідувачкою сектору науково-технічної бібліотеки Тернопільського національного технічного університету ім. Івана Пулюя.

Лауреатка премії журналу «Літературний Тернопіль» в номінації «Поезія» (2011) та літературної премії «Твір для дітей та юнацтва – імені Іванни Блажкевич» за серію книг для юних читачів (2014).

В творчому доробку

збірки поезій:

«Симфонія любові» (2007),

«Спішу» (2008),

«Поезія» (перевид., 2010),

«Розхитаю дорогами обрій» (2010),

«Лебеділи слова» (2018);

книги віршів для дітей:

«У бабусинім дворі» (2010),

«Жива вода-водиченька» (2010),

«Вірші про найкращі пОри: від сніжинки – до комори» (2012);

збірки віршованих казок:

«Про пригоди в синіх водах» (2014),

«Таємнича місія» (2015),

«Казка про Добрика» (2015),

«Завірюха див» (2020);

збірки віршованих казок-п'єс:

«Пташиний ранок» (2011),

«Числа, цифри, цифренята» (2013),

«Ось такі пригоди у саду і на городі» (2016),

«Листівки Миколаю» (2016),

«Матусина веселка» (2017),

«Крилаті казки» (2018),

«Крихта хліба» (2018),

«Сію, сію, посіваю» (2019).

Пані Тамара – авторка публікацій в районній та обласній пресі, журналі «Літературний Тернопіль», літературно-мистецькому альманасі «Подільська толока», співавторка збірок «Ватра з сонячних джерел» (1997), «Сонячна криниченька» (2010), «Матері» (2011), «Цілунок троянди» (2012), «Славень Тернополю» (2013), «Татові» (2013), «Отче наш, Тарасе всемогутий» (2014), «Подяка Богу» (2014).

А ще Тамара Михайлівна – учасниця численних зустрічей із читачами на презентаціях своїх книг, творчих вечорах, різноманітних акціях та марафонах. Її вірші звучать в аудіозбірках «Зима», «Пейзажна лірика» (2020), «Війна» (2022) тощо.

8. 02 – 195 років

Жуль Габрієль Верн (8 лютого 1828 – 24 березня 1905) – французький письменник (за походженням бретонець). Разом із Гербертом Уеллсом вважається засновником жанру наукової фантастики.

Народився в Нанті, давній столиці бретонських герцогів, у родині адвоката П'єра Верна (1798–1871), нащадка сім'ї провансальських юристів, і Софі Верн (1801–1887), уродженої Аллот де ля Фюїє, спадкоємиці стародавнього роду нантських кораблебудівників і судновласників.

Рід Жуля Верна з боку матері походить від шотландського стрільця, який у 1462 році вступив на службу до гвардії Людовика XI й отримав дворянський титул за

вірну службу королю. По батьківській лінії Верни були нащадками кельтів, які з давніх-давен мешкали на території Франції.

У сім'ї Вернів, крім первістка Жуля, зростали ще брат Поль і три сестри – Анна, Матільда і Марі.

У 8 років Жюль Верн почав навчання спершу в семінарії Сен-Станіслав, а потім в Нантському ліцеї, де він отримав класичну освіту, що складалася зі знання грецької та латини, а також риторики, співів та географії. Жюль та його сім'я проводили багато часу влітку на дачі, на берегах річки Луари, де він із братом часто подорожував. Саме тут він розвинув своє зацікавлення подорожами та пригодами.

У 1839 році маленький Жюль таємно від батьків влаштувався юнгою на трищоглову шхуну «Коралі», яка вирушала до Індії. На щастя, батько встиг на місцевий «піроскаф» (пароплав), на якому йому вдалося наздогнати шхуну і зняти з неї хлопчика. Тоді Жюль Верн пообіцяв батькові, що надалі подорожуватиме лише у мріях. П'єр Верн був успішним адвокатом. Після отримання в 1846 році диплому бакалавра, Жюль, під великим тиском батька, почав вивчати юриспруденцію в Нанті. У квітні 1847 року він переїхав до Парижа, де мав скласти іспити за перший рік навчання.

Рідну оселю Верн залишав без жалю, але з розбитим серцем – його кохання не було прийняте кузиною Кароліною Тронсон. У цей час Жюль Верн починає перші літературні спроби – пише численні сонети і навіть невелику віршовану трагедію для театру маріонеток.

Склавши іспит на юридичному факультеті у 1847 році, Жюль Верн повернувся до Нанта. Його все більше приваблював театр. У цей час він створює дві п'єси «Олександр VI» та «Порохова змова», які читає у вузькому колі знайомих. Молодий автор ясно усвідомлював, що театр – це передусім Париж. З великими труднощами Жюль Верн переконав батька, що йому треба продовжити навчання саме в столиці, куди і відбув восени 1848 року.

У Парижі Жюль оселився зі своїм нантським другом Едуардом Бонамі в маленькій квартирці на вулиці Ансьєн Комеді. Молоді люди часто навіть не обідали – економили і без того невеликі гроші.

У 1849 році Жюль Верн отримав ступінь ліцензіата права. Тепер він мав змогу розпочати адвокатську практику, але Жюль зовсім не поспішав цього робити.

Ймовірно, першим читачем роману «П'ять тижнів на повітряній кулі» був Александр Дюма. У 1862-му він познайомив Верна з відомим у ті часи письменником Брише, що, у свою чергу, представив Верна одному з найбільших паризьких видавців П'єру-Жулеві Етцелю. Етцель, який збирався заснувати журнал для підлітків (що пізніше став широко відомим під назвою «Журнал виховання та розваги»), одразу збагнув, що знання і здібності Жуля Верна багато в чому відповідають його планам. Після невеликих виправлень Етцель узяв роман «П'ять

тижнів на повітряній кулі» й 17 січня 1863 р. (за деякими відомостями – 24 грудня 1862 р.) оприлюднив його у своєму журналі. Крім того, Етцель запропонував Вернові постійне співробітництво, підписавши з ним договір на 20 років, за яким письменник зобов'язувався передавати Етцелю щорічно рукописи трьох книг, одержуючи за кожний рукопис 1900 франків.

Уже 1865 року, після публікації перших п'яти романів Жуль Верна, його гонорар був збільшений до 3000 франків за книгу. Попри те, що за умовами договору видавець міг вільно розпоряджатися ілюстрованими виданнями книг Верна, Етцель виплатив письменникові за 5 випущених на той час книг компенсацію в розмірі 5500 франків. У вересні 1871 року підписали новий договір, за яким Верн зобов'язувався передавати видавцеві вже не три, а тільки дві книги щорічно; гонорар же письменника відтепер становив 6000 франків.

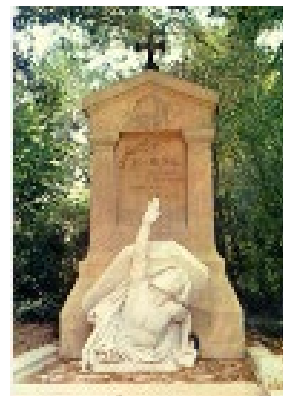
У 1871 році Жуль Верн оселився в Ам'єні, а у 1888 році його обрали радником.

У 1886-му племінник письменника Гастон, який страждав на параню, вистрілив Жулю Верну в ногу. Поранення було настільки важке, що письменник не міг рухатися до кінця свого життя.

В останні роки життя у Верна виникли проблеми зі слухом, сильний діабет вплинув на зір – Жуль Верн майже нічого не бачив.

Упродовж більше як 40 років Жуль Верн публікував як мінімум одну книгу на рік. У листі Етцелю він зізнавався: «Здається, я божеволію. Я загубився серед неймовірних пригод моїх героїв. Шкодую тільки про одне: я не можу супроводжувати їх».

Помер Жуль Верн о 8 годині ранку 24 березня 1905 року. Похований неподалік від свого будинку в Ам'єні. Через кілька років після смерті на його могилі було встановлено пам'ятник, який зображував письменника-фантаста, що тягнеться до зірок.

13. 02 – 90 років

Марта Чопик (13 лютого 1931 – 16 листопада 2020) – українська письменниця, майстер народної творчості, лікар-логопед. Член обласного літературного об'єднання при Тернопільській обласній організації НСПУ.

Лауреатка літературно-мистецької премії ім. І. Блажкевич (2001).

Марта Теодорівна народилася в Польщі (Сондкова Ясельського повіту Підкарпатського воєводства). Згодом

батько з сім'єю повернувся із заробітків у рідний Болехів на Івано-Франківщині, де провела дитинство.

Закінчила Київський педагогічний інститут (нині Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова). Працювала близько 30 років логопедом у Тернопільській обласній дитячій клінічній лікарні.

Пані Марта – мама двох доньок, які подарували їй п'ятьох онуків, трьох правнуків (станом на 13. 02. 2023).

Творила витинанки, аплікації, листівки, маски, картини, в'язала шалі, капелюшки, рукавички. Писала вірші й складала «в шухляду».

У 1995 році вийшла перша збірка віршів М. Чопик «Це потрібно мені для життя», а в 1999-му – «Чом в душі вогонь не гасне?».

У 1998 році Тернопільський обласний центр народної творчості відкрив її персональну виставку. Потім були виставки в Болехові, Києві, Бережанах тощо. А ще в залах багатьох бібліотек нашого міста.

Неодноразово свої вірші поетеса читала в програмі УТ-1 «Надвечір'я». Наприкінці 1998 року знімальна група програми побувала у Тернополі. Після цього на телеекранах з'явилася передача «В гостях у Марти Чопик».

В її творчому доробку понад 20 книг віршів, загадок, розмальовок, пісенників, музичних казок для дітей:

«Бабця не спала – казку складала» (1995)

«Хто у небі скуба гуси» (1996)

«Гарні діти в мамі-квочки» (1997)

«А що бачать очка» (1998)

«В комарика скрипка є» (2000)

«Колобок» (2001, казка)

«А чому пада дощик?» (2002)

«Зернятко» (2003)

«Сто загадок» (2005)

«Веселі нотки» (2004, пісенник)

«Колобок» (2005, музична казка)

«Пахне радістю земля» (2006)

«В піднебессі синім» (2008)

«День почався на зорі» (2009)

«Задзвенів дзвіночок в школі» (2010)

«Дзвінко лине голосок» (2010)

«Небелиці» (2012)

«Кажуть, що посеред нас...» (2012)

«Рукавичка» (2012, музична казка)

«Біда навчить» (2013, музична казка).

Є і посібник для вчителів, вихователів, логопедів «Абетка. Круговерть навколо А та... Я» (2004, у співавторстві зі своїми дочками).

Померла Марта Чопик 16 листопада 2020 в Тернополі. Похована в с. Бенева на Тербовлянщині поряд із чоловіком Я. О. Чопиком.

І хоч Марти Теодорівни немає серед нас уже два роки, але це саме той випадок, «коли зорі згасають, а світло від них продовжує розсівати морок всесвіту».

15. 02 – 95 років

Ено Рауд (15 лютого 1928 – 10 липня 1996) – естонський дитячий письменник.

Ено Рауд народився 15 лютого 1928 року в місті Тарту в родині відомого поета Марта Рауда. Свої перші твори Ено опублікував ще в кінці 30-х у дитячому журналі «Laste Rõõm» під псевдонімом Ено Sammalhabe (Ено «Мохова Борода»). Рауд закінчив Тартуський державний університет за фахом «естонська мова» у 1952. З 1952 по 1956 працював в Естонській національній видавничій асоціації, після чого зайнявся письменницькою працею. Популярність приніс Рауду цикл казок для дошкільнят про Сіпсіке, ожившу ляльку. Сіпсік (у тому вигляді, в якому його намалював художник-ілюстратор Едгар Вальтер – чорне розпатлане волосся, одяг в широку біло-блакитну смужку) до цих пір є одним із символів дитячої літератури Естонії.

Але найбільш відомі твори автора – це повісті-казки з циклу «Муфта, Півчеревинок і Мохова Борода», в оригіналі – Naksitrallid («Наксітраллі»). Книги розповідають про пригоди трьох наксітраллів, забавних чоловічків, схожих на гномів. На диво кмітливі, дотепні, благородні, завжди готові допомогти людям, ці чоловічки, зустрівшись із читачами – дівчатками й хлопчиками, стали їхніми друзями, а згодом – друзями вже їхніх дітей та онуків. Українську версію пригод симпатичних Раудових персонажів пропонує дітякам ще одна талановита людина – насправді співтворець автора – Олександр Завгородній. Дякуючи йому, читачі нашої країни знайомі з чудовою трійцею. Його шанував і сам Ено Рауд.

Ці книги особливо цікаві тим, що в них Рауд звертається до досить рідкісних для дитячої літератури тем екології, біологічної рівноваги в природі. Автор у захоплюючій і доступній формі пояснює юним читачам, до яких страшних наслідків може призвести порушення природного балансу. Слова Мохової Бороди «Looduses peab valitsema tasakaal» («У природі має панувати рівновага») могли б стати епіграфом до всього циклу. Звичайно, твори про наксітраллів, на відміну від «Сіпсіка», розраховані вже на дітей шкільного віку. «Класичні» ілюстрації до творів

про наксітраллів також виконав друг письменника художник Едгар Вальтер. До речі, під іменем Мохової Бороди Рауд вивів у книгах самого себе (пам'ятаєте його дитячий псевдонім?).

За першу книгу циклу в 1974 році ім'я Е. Рауда було занесено в міжнародний Почесний список Г.-Х. Андерсена. За внесок у дитячу літературу Рауд нагороджений Державною премією Естонської РСР і званням Почесного письменника Естонської РСР.

Рауд писав книги для дітей різного віку – від дошкільнят («Кінокамера, яка хотіла все знати», «Казки одного літа», вже згадуваний «Сіпсік») до підлітків («Історія з «літаючими тарілками», «Вогонь в затемненому місті»). Опублікував він і кілька збірок віршів для дітей, займався перекладами. У свою чергу, книги Рауда перекладені на ряд мов, у тому числі на англійську, німецьку, фінську, данську та інші.

Ено Рауд був одружений на естонській дитячій письменниці Айно Первік. Їхні діти – письменник Рейн Рауд (поліглот, знав понад 30 мов), музикант Міхкель Рауд і художниця Пірет Рауд-Калда (проілюструвала одну із книг свого батька).

Жив у місті Хаапсалу на північному заході Естонії. Помер 10 липня 1996 року і там похований.

20. 02 – 115 років

Марія Пригара (20 лютого 1908 – 8 вересня 1983 Київ) – українська поетеса, перекладачка, лауреатка премії імені Лесі Українки (1979).

Народилася Марія Аркадіївна в Москві у родині службовця. Потім родина переїхала до Криворіжжя. Через деякий час сім'я переїхала в Київ, а потім – у Білу Церкву. Підлітком захворіла на туберкульоз, що змусило родину у 1924 році переїхати до Одеси. В Одесі навчалася спочатку в профілактично-санітарному технікумі, а потім в Інституті народної освіти. Перший вірш («Повстанець») надруковано в одеській газеті «Червоний степ» 1928 року.

Працювала в газеті «Пролетарська правда», у видавництвах. Під час війни – на радіостанції імені Т. Г. Шевченка в Саратові. У 1945–1950 роках була заступником редактора журналу «Барвінок».

Перші книжки для дітей вийшли 1929 року. Це «Весна на селі» та «Дитячий садок». Десятки книжок Марії Пригари виховували в кількох поколіннях українських дітей любов до батьківщини, її історії й природи. Це й пейзажні поезії «Ми любимо сонце і весну», і «Місто чудес», і особливо такі історичні казки й повісті, як «Козак Голота» (1966), «Михайлик – джура козацький», «Як три брати з Азова тікали», «Маруся Богуславка», «Тече Дніпро в синє море» та інші.

Під час Великої Вітчизняної війни працювала в Саратові на радіостанції імені Т. Г. Шевченка. Після повернення до Києва вела велику роботу як заступник редактора журналу «Барвінок» (1945–1950), допомагала молодим дитячим письменникам.

У поетичному доробку М. Пригари – найбільш відомі збірки поезій: «Дорогами війни» (1944), «Напередодні» (1947), «Сестри» (1948), «Школярі» (1951), «Казки» (1956), «Ростемо завзяті» (1959), «Ми любимо сонце і весну» (1960), «Містечко чудес» (1962), «На лісовій галявині» (1963), «Якщо ми знайомі» (1965).

Плідно працювала Марія Пригара і у царині художнього перекладу. Її перу належать українські переклади роману «Фараон» Б. Пруса, поеми М. Некрасова «Кому на Русі жити добре?», романів та повістей Ванди Василевської «Вогні на болотах», «Райдуга», «Просто любов», «Кімната на горищі», «Пісня над водами», романів В. Реймонта «Селяни», Е. Ожешко «Хам», Є. Путраментя «Роздоріжжя». Для дітей вона переклала українською мовою твори С. Маршака, К. Чуковського, А. Барто, С. Михалкова та ін.

У 1979 році за «Вибрані твори. В 2-х томах» (1978) Марія Пригара була удостоєна літературної премії імені Лесі Українки.

Іншу грань ліричної героїні поетеси розкривають її збірки «дорослої» лірики: «Дорогою війни» (1944), «Напередодні» (1947), «Сестри» (1948), «Надвечір'я» (1977).

Авторка лібрето до «Вовк і семеро козенят» – української дитячої опери на 6 картин, створеної 1939 року композитором Григорієм Компанійцем.

Пішла з життя 8 вересня 1983 року. На київському будинку, що на вулиці Михайла Коцюбинського, на знак вшанування її пам'яті встановлено меморіальну дошку.

